

نقش اجتماعی زنان در زمینه‌سازی جامعه مهدوی*

- فاطمه علایی رحمانی^۱
- سیده سپیده عباس قلی‌زاده^۲

چکیده

اسلام برای سعادت و بهروزی انسان‌ها آرمان‌هایی در نظر دارد. برای رسیدن به این سعادت هر فردی باید با آگاهی از هدف جامعه آرمانی، وظایف خود را بشناسد و با تلاش در راستای اجرای کامل و بی‌عیب و نقص آنها، ظرفیت‌های خود را برای پذیرش و نصرت آن جامعه افزایش دهد. زنان به عنوان نیمی از جمعیت جامعه همواره با این پرسش رو به رو بوده‌اند که از منظر اسلام، از چه جایگاه اجتماعی برخوردار هستند؟ آیا آنها می‌توانند در فعالیت‌های اجتماعی حضور داشته باشند یا تنها وظیفه‌ای که به عهده دارند مادری و همسری می‌باشد؟ جوامع امروزی در پاسخ به این پرسش دچار کج اندیشی‌ها و عدم تعادل‌هایی شده‌اند و جایگاه زن، به گونه‌ای شایسته تبیین نشده است. در این پژوهش نقش زنان در راه کمال جامعه با الهام از جایگاه

* تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۳/۰۸ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۶/۰۱.

۱. استادیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه الزهراء ع.
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم قرآن و حدیث دانشگاه الزهراء ع (نویسنده مسؤول)
alaee_fatemeh@yahoo.com
sa.abasgholizade@chmail.com

حقیقی و ارزش‌های شخصیتی زنان مورد بررسی قرار گرفته‌است. برای نیل به نگاه اصیل اسلام به بعد اجتماعی زن، از سه شاخص روایات حضور زنان در عصر ظهور و در دوران صدر اسلام و رهنمودهای مقام معظم رهبری علیه السلام استفاده شده است تا وظایف فردی و اجتماعی زنان و شرایط حضور اجتماعی ایشان استخراج گردد. باشد که گامی مؤثر برای آماده‌سازی جامعه برای پذیرش آرمان‌هایی که در زمان ظهور حضرت محقق خواهند شد، برداشته شود.

واژگان کلیدی: زمینه‌سازی، زن، انتظار فرج، رسالت اجتماعی زنان، جامعه مهدوی.

۱. مقدمه

گسترش حضور زنان در اجتماع و محافل گوناگون علمی و فرهنگی در عصر کنونی، افراد جامعه، به ویژه بانوان را با این پرسش اساسی مواجه کرده است که «اساساً زنان در سازندگی و تعالی جامعه اسلامی چه جایگاهی دارند؟».

تفاوت‌های ماهوی زنان و مردان، مسؤولیت‌های منحصر به فردی را در زمینه‌های فردی و اجتماعی به عهده آنها قرار می‌دهد. اثرگذاری قابل توجه قشر زن در سعادت و شقاوت جامعه، تلاش‌های بسیاری را برای خارج کردن این گروه از مسیر اصلی خود و قرار ندادن آنها در مسیر اهداف استثماری در پی داشته است. تعاریف متفاوتی از هویت زن ارائه شد؛ ارزش‌های بنیادی زیادی را منسوخ کردند و ضد ارزش‌های بسیاری را به جای آنها نشانندند و دنیا را با تعارض‌های جدی در زمینه این مسأله حیاتی رویارو نمودند. با بروز انقلاب اسلامی تعریف متفاوتی در زمینه مسأله زن و هویت حقیقی وی ارائه شد و زنان با رویکردی متفاوت در مسائل اجتماعی وارد و در سرنوشت جامعه نقش‌آفرین شدند.

مسؤولیت‌هایی که زنان می‌توانند در آنها وارد شوند به دو دسته عام و خاص تقسیم‌بندی می‌شوند. مراد از مسؤولیت‌های خاص مواردی هستند که وظیفه اختصاصی زن می‌باشند و فقط از عهده او برمی‌آیند که اساسی‌ترین آنها را

می‌توان مادری و همسری معرفی کرد. مادران و همسران، پایه‌گذاران هر حکومتی هستند و اگر پایه‌های یک ساختمان طبق اصول بنا نشده باشد، هرگونه سرمایه‌گذاری که برای اصلاح آن صورت گیرد به ثمر نخواهد نشست و با کوچک‌ترین لرزش و تبدادی ویران خواهد شد؛ این مسئولیت‌ها برای زنان دارای اولویت هستند؛ چرا که اگر زنان از پذیرش آن سرباز زنند، این مسئولیت‌های خطیر بدون متولی خواهد ماند. اما عامل دیگری که در تربیت انسان‌ها - در کنار خانواده - تأثیر غیر قابل اغمازی دارد، جامعه است. تکمیل شخصیت انسان تنها در منزل و با انجام وظایف مادری و همسری تمام نمی‌شود، بلکه زنان باید به نقش مکمل جامعه در تربیت واقف بوده و برای اصلاح و به کمال رساندن آن نیز تلاش کنند. این مسائل در گروه مسئولیت‌های عام قرار می‌گیرند که می‌توانند بین زنان و مردان مشترک باشند و زنان می‌توانند در کنار وظیفه اصلی خود به نقش آفرینی در جایگاه‌های اجتماعی به تناسب ظرفیت‌ها، توانایی‌ها و استعدادهای خود بپردازند.

با توجه به حساسیت این مسأله، دیدگاه اسلام در این زمینه به عنوان کامل‌ترین دین مورد توجه است؛ چرا که آفریننده هر موجودی بهتر از هر موجود دیگری آن را می‌شناسد و می‌تواند از ماهیت و ذات آن خبر دهد. آنچه که از تعالی اسلامی بر می‌آید این است که زنان، نه تنها از شرکت در اجتماع منع نشده‌اند، بلکه با تعیین حدود و شرایط، به حضور هر چه مؤثر در جامعه تشویق شده‌اند. زنان و مردان همگی در پیشرفت جامعه اسلامی و رساندن آن به آرمان شهری که برای آن ترسیم شده است، مسؤول هستند و هر کدام باید بر حسب توانایی‌های فردی خود برای تعالی بخش‌های مختلف آن تلاش کنند. شخصیت اجتماعی زن، به عنوان عضوی از این مجموعه عظیم انسانی، بسیار حائز اهمیت است و در این مورد که زنان می‌توانند بیرون از منزل مسئولیتی داشته باشند، تردیدی وجود ندارد.

در طول تاریخ نیز در شرایط بحرانی، که دست مردان بسته می‌شد، زنانی همچون حضرت زهرا علیها السلام و حضرت زینب علیها السلام، با تبلیغات خود، به حمایت از امام خویش و آگاه‌سازی مردم می‌پرداختند. در این پژوهش سعی بر آن است که ویژگی‌های بارز الگوهای تاریخی را شناسایی نموده و با زمان‌شناسی به آنها تاسی شود؛ از طرف دیگر وظایف فردی و اجتماعی زنان و شرایطی که لازمه حضور اجتماعی زنان می‌باشد شناخته شود؛ چرا که جز با عمل به وظایف و مکلف دانستن خود در برابر آنها نمی‌توان برای یاری امام عصر علیه السلام و تحقق جامعه آرمانی اسلامی آماده ساخت.

۲. پیشینه

پژوهش‌های زیادی در حوزه نقش زنان در دوران غیبت امام عصر علیه السلام صورت گرفته است که بیشترین پژوهش‌های به عمل آمده به حیطه خانواده و نقش مادری و همسر بودن یک زن مربوط می‌شود. اگرچه این بحث دارای اهمیت و اولویت برای زنان است، اما آنچه کم‌تر مورد بررسی قرار گرفته است، حضور اجتماعی زنان، حدود، شرایط، بایدها و نبایدهای آن است. چند اثر زیر قرابت بیشتری با این پژوهش داشته‌اند:

۱. کتاب زنان در حکومت امام زمان علیه السلام اثر نجم‌الدین طبسی، ۱۳۸۲؛ این کتاب اگرچه به طور منسجم به احادیث و روایات مربوط به جایگاه زنان در دوران ظهور حضرت علیه السلام پرداخته است، اما نتوانسته ساختار مناسبی از وظایف فردی و اجتماعی و بایدها و نبایدهای حضور زن در اجتماع را به نمایش بگذارد و الگوی منسجمی از فعالیت‌های اجتماعی زنان ارائه کند.

۲. مجموعه پنج جلدی نقش و رسالت زن؛ مجموعه بیانات مقام معظم رهبری دامت‌الله در زمینه نقش و رسالت زن، به کوشش امیرحسین بانکی‌پورفرد، جمع‌آوری ۱۳۹۳؛ جلد پنجم این مجموعه به عرصه‌های حضور اجتماعی زنان پرداخته است که بیانات مقام معظم رهبری دامت‌الله در این موضوع را دربردارد.

رهنمودهای کاربردی بسیاری از معظم‌له در این کتاب وجود دارد، اما صرفاً یک گردآوری است و مانند مورد قبل ساختاری منسجم از حضور اجتماعی زن ارائه نکرده است.

۳. شماره ۲۲ از فصل‌نامه انتظار موعود ویژه زنان؛ این شماره اگرچه به مسأله زن و مهدویت پرداخته و مقالاتی را در این حیطه به خود اختصاص داده است، اما تنها یکی از مقالات آن به طور مستقیم به این پژوهش مرتبط می‌شود و به جایگاه اجتماعی در آن پرداخته شده است. همچنین ساختار منظم و الگوی منسجم مورد توجه نبوده و جای خالی بسیاری از عناوین قابل بحث و بررسی مشهود می‌باشد.

۳. الگوها

زن مسلمان در مسیر حرکت خود به الگوهای برجسته احتیاج دارد تا رفتارهای خود را با او تطبیق دهد و به او اقتدا کند. در طول تاریخ، زنان بزرگی وجود دارند که وظیفه خود را به درستی شناختند و مورد تأیید معصوم عصر خود قرار گرفتند. یکی از راه‌های ارائه یک الگوی کامل و رشد یافته از حضور اجتماعی زنان، شناخت و تحلیل شخصیت این بزرگواران، به ویژه از منظر اجتماعی است، که می‌تواند در قالب یک الگوی راهبردی اجتماعی جریان یابد. هر انسانی هدفی را در زندگی دنبال می‌کند که در این راه تمسک به سیره کسانی قبل از او این هدف را دنبال کرده و به سرمنزل مقصود رسیده‌اند چراغ راه او و هموارکننده مسیر حرکت او می‌باشد.

بدیهی است که در یک پژوهش نمی‌توان تمامی زنانی را که در طول تاریخ اسلام راه صواب پیموده و سعادت‌مند گشته‌اند، مورد تحلیل و بررسی قرار داد، لذا از میان تمامی این بزرگواران به برجسته‌ترین زنان صدر اسلام و پس از آن به زنانی که قرآن آنها را الگو خوانده است می‌پردازیم. این قسمت به عنوان پیش‌نیازی برای تعیین وظایف فردی و اجتماعی در نظر گرفته شده است، لذا بذل

توجه مخاطب به این بخش موجب تسهیل درک بخش‌های آتی خواهد شد.

۴. زنان بزرگ اسلام

۴-۱. حضرت فاطمه زهرا علیها السلام برترین الگوی زن مسلمان

زن مسلمان در زندگی شخصی، اجتماعی و خانوادگی خود باید زندگی فاطمه زهرا علیها السلام را از جهت خردمندی، فرزاندگی، عقل و معرفت الگو و سرمشق قرار دهد و از بُعد عبادت، مجاهدت، حضور در صحنه، تصمیم‌گیری‌های عظیم اجتماعی، خانه‌داری، همسرداری و تربیت فرزندان صالح از زهرای اطهر علیها السلام پیروی کند (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۲، ص ۳۶).

حضرت زهرا علیها السلام چه در دوران کودکی، چه بعد از هجرت پیامبر صلی الله علیه و آله به مدینه، در همه قضایای عمومی آن روز پدرش، که مرکز همه حوادث سیاسی و اجتماعی بود، حضور داشت. این نشان‌دهنده نقش زن در اسلام است. البته حضرت زهرا علیها السلام قله این مسائل است، زنان برجسته دیگری هم در صدر اسلام بودند (همان، ۶۰) که در ادامه بدان اشاره خواهد شد.

ارزش فاطمه زهرا علیها السلام به عبودیت و بندگی خداست. اگر بندگی خدا در فاطمه زهرا علیها السلام نبود، او صدیقه کبری نبود. صدیق کسی است که آنچه را می‌اندیشد و می‌گوید، آن را صادقانه در عمل نشان دهد (همان، ۷۹).

۴-۲. بررسی چند زن حماسه‌آفرین صدر اسلام

- خدیجه علیها السلام: اولین زن مسلمان بود که ثروت انبوه خود را در راه اسلام مصرف کرد و در همه شرایط یار و پشتیبان رسول الله صلی الله علیه و آله بود.
- در کتاب رجال شیخ طوسی، تحت عنوان «باب النساء»، نام تعدادی از زنان روایت‌کننده از معصومین علیهم السلام آورده شده است (ر.ک: شیخ طوسی، ۱۴۱۵ق، ۵۲-۵۶).
- زینب کبری علیها السلام یک نمونه برجسته است که عظمت حضور زن را در یکی از

مهم‌ترین مصائب تاریخ نشان می‌دهد. خصوصیات ایشان برای زنان مسلمان سرمشق به شمار می‌رود: عقل و متانت، قدرت و شجاعت، شور و احساس عاطفی، صراحت زبان، متانت دل، استواری روح؛ در عین حال مادرانه و خواهرانه برخورد کردن، در محیط خانه شمع محبت را روشن کردن، همسر و فرزندان را بر سر سفره محبت و عاطفه خود دور هم جمع کردن؛ این‌ها خصوصیات زن مسلمان است (ر.ک: خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۲، ۱۰۴-۱۰۶).

۵. زنان الگوی قرآنی

۱-۵. آسیه همسر فرعون

در آیه یازدهم از سوره مبارکه تحریم خداوند برای انسان‌های مؤمن (زن و مرد) همسر فرعون را مثال می‌زند. این مسأله نشان دهنده اوج حرکت معنوی زن است. در جمله ﴿إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَ كَبِيَّتَا فِي الْجَنَّةِ﴾؛ خدای سبحان تمامی آرزوهایی را که یک بنده شایسته در مسیر عبودیتش دارد خلاصه نموده، برای این که وقتی ایمان کسی کامل شد ظاهر و باطنش هماهنگ، و قلب و زبانش هم آواز می‌شود، چنین کسی نمی‌گوید مگر آنچه را که می‌کند، و نمی‌کند مگر آنچه را که می‌گوید، و در دل آرزویی را نمی‌پروراند، و در زبان درخواست آن را نمی‌کند، مگر همان چیزی را که با عمل خود آن را می‌جوید.

همین خود دلالت می‌کند بر این که دعای او عنوان جامعی برای عبودیت او است، و در طول زندگی هم همان آرزو را دنبال می‌کرده و از فرعون و عمل او و از همه ستمکاران نجاتش دهد. پس همسر فرعون جوار رحمت پروردگارش را خواسته و این نزدیکی با خدا را بر نزدیکی با فرعون ترجیح داده، پس معلوم می‌شود همسر فرعون در عین این که همه لذات زندگی دنیا برایش فراهم بوده از تمامی آنها چشم پوشیده، و به کراماتی که نزد خداست دل بسته بوده و در برابر ایمان خود استقامت ورزید تا از دنیا رفت (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۹، ۵۷۷ و ۵۷۸).

۲-۵. مریم

تنها زنی که در قرآن به نام مبارکش تصریح شده، مریم است. وی در آیه ۱۲ سوره مبارکه تحریم به خاطر عفتش ستوده شده است: ﴿الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا﴾؛ و از ایمان ایشان به وحی انبیاء و کتب الهی سخن به میان آمده و در جمله ﴿وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ﴾ حالت استمرار او بر اطاعت از خدا و خضوع در برابر او را جزء ویژگی های مریم علیها السلام برمی شمارد.

۶. زنان در عصر ظهور

براساس روایات، حضور و نقش زنان در عصر ظهور از نظر زمان و موقعیت چهارگونه است.

۶-۱. حضور پنجاه زن در بین یاران امام

اینان اولین گروه از زنانند که در حرم امن الهی به محضر حضرت علیه السلام می شتابند و در آن ایام می زیسته اند و روایت ام سلمه از پیامبر صلی الله علیه و آله درباره علایم ظهور - روایت جابر بن یزید جعفی ضمن حدیث مفصلی از امام باقر علیه السلام در بیان برخی نشانه های ظهور - نشان می دهند که این چند نفر در زمره همان سیصد و سیزده نفر هستند. امام این سیصد و سیزده نفر را مانند عدد اصحاب بدر شمرده اند که همه، یاران و فرماندهان عالی رتبه و از نظر مقام و قدرت در حد بسیار بالایی هستند، که برخی با ابر جابه جا می شوند و دارای موقعیت ویژه ای هستند (ر.ک: طبسی، ۱۳۸۲، ۱۸-۲۰).

۶-۲. زنان آسمانی

چهارصد بانوی برگزیده که خداوند برای حکومت جهانی حضرت ولی عصر علیه السلام در آسمان ذخیره کرده است و با ظهور آن حضرت به همراه حضرت عیسی علیه السلام به زمین می آیند. این مطلب در روایت از پیامبر صلی الله علیه و آله تصریح شده است که

حضرت می‌فرمایند: عیسی بن مریم علیه السلام به همراه هشتصد مرد و چهار صد زن از بهترین و شایسته‌ترین افراد روی زمین فرود خواهد آمد (معجم الامام المهدي، ۱۴۱۱ق، ج ۱، ۵۳۴).

۳-۶. رجعت زنان

زنانی که خداوند به برکت ظهور حضرت حجت، آنها را زنده کرده و به دنیا بازمی‌گرداند. این گروه دو دسته‌اند: برخی با نام و نشان از زنده شدنشان خبر داده شده و برخی دیگر فقط از آمدنشان سخن به میان آمده است. علت این زنده کردن این است که به ثواب یاری حضرت علیه السلام نائل شوند و دولت حق آل محمد صلی الله علیه و آله را که در انتظار آن بودند از نزدیک شاهد باشند و انتقام عده‌ای از ظالمان را با چشم ببینند و از ظهور حق و اعتلای کلمه توحید لذت ببرند.

در منابع معتبر اسلامی نام سیزده زن آمده که در زمان ظهور حضرت زنده خواهند شد و در لشکر امام زمان علیه السلام به مداوای مجروحان جنگی و سرپرستی بیماران خواهند پرداخت. امام صادق علیه السلام در این روایت تنها نام نه نفر از آنها را ذکر می‌کنند (کورانی، ۱۴۱۱ق، ج ۴، ۱۳-۱۴) که در ادامه، در ذیل روایت مختصری از خصیصه‌های آنها بیان خواهد شد:

- ام ایمن: ایشان با خانواده رسالت و آل عصمت، بالاخص حضرت زهرا علیها السلام، بستگی ویژه‌ای داشت و در هر شدت و محنتی همراه و آگاه بود (محلاتی، ۱۳۸۲، ج ۲، ۳۲۸).

- سمیه مادر عمار یاسر: ابوجهل در ابتدای بعثت شکنجه‌های بسیار سختی را بر وی و همسرش روا داشت تا به رسول خدا صلی الله علیه و آله دشنام بگویند، اما آنها تسلیم نشدند. او و همسرش اول شهید راه اسلام به شمار می‌روند. (ر.ک: همان، ۳۵۳).

طبسی در کتاب *زنان در حکومت امام زمان علیه السلام* درباره ویژگی‌های باقی این زنان این گونه آورده است:

- قنواء دختر رشید هجری: از یاران باوفای امام صادق علیه السلام بود. پدر او در راه دوستی و محبت امیرمؤمنان به طرز دل‌خراشی به شهادت رسید. قنواء شاهد قطع شدن دو دست و دو پای پدر خود در نزد عبیدالله بن زیاد بوده و به کمک دیگران بدن نیمه جان او را از دارالامارة بیرون آورده و به خانه منتقل کرده است.
- حبابه والیه: از زنان والامقامی است که دوران هشت امام معصوم علیهم السلام را درک کرده است و پیوسته مورد لطف و عنایت ایشان قرار داشته است. وی نه ماه پس از رحلت امام رضا علیه السلام از دنیا رفت.
- زبیده ام خالد احمسیه: زبیده کارهای خدماتی بسیاری داشت که یکی آبرسانی به عرفات بود. همچنین نوشته‌اند یکصد کنیز داشته که پیوسته مشغول حفظ قرآن بودند و همیشه از محل سکونت او صدای تلاوت قرآن شنیده می‌شد.
- ام سعید حنفیه
- صیانه ماشطه: آرایشگر دختر فرعون که فرعون، او و فرزندانش را به خاطر ایمان به موسی علیه السلام در آتش می‌سوزاند.
- ام خالد جهنیه: در روایات دو بانو به این نام مشهورند: ام خالد احمسیه و ام خالد جهنیه. شاید مقصود ام خالد مقطوعه الید (دست بریده) باشد که یوسف بن عمر پس از به شهادت رساندن زید بن علی بن الحسین در کوفه، دست او را به جرم شیعه بودن قطع کرد. درباره شخصیت این زن از ابابصیر روایت شده که ایشان را نزد امام صادق علیه السلام دیده که در کمال فصاحت و بلاغت سخن می‌گوید (ر.ک: طبسی، ۱۳۸۲، ۳۰-۳۳).
- در برخی روایات نام نسبیه دختر کعب مازینه نیز آورده شده که در جنگ احد با دیدن صحنه فرار مسلمانان از جان پیامبر صلی الله علیه و آله دفاع کرد. و در برخی دیگر به نام وتیره و احبشیه اشاره شده است. و جز این سه نفر نام دیگری در روایات به

میان نیامده است (عنایتی، ۱۳۸۶، ۱۲۴).

در مورد این افراد در قسمت قبل (الگوها) صحبت به میان آمد. آنچه که مشخص است این است که خداوند در اثر صبر و تحمل این زنان در راه دین، ایشان را در دولت امام مهدی علیه السلام زنده می‌کند تا هم به آن حضرت خدمت کنند و هم انتقام خود را بگیرند.

۶-۴. بانوان منتظر

رجعت زنان مربوط به گروه خاصی نیست و هر بانویی که خود را با خواسته‌ها و شرایط زندگی در حکومت مهدی آل محمد علیهم السلام تطبیق دهد، ممکن است در آینده از رحمت خداوند بهره‌مند گشته و برای یاری امام زنده شود.

۷. وظایف فردی زن

حضور مؤثر و سازنده در جامعه ناشی از شخصیتی ساخته شده است؛ همان گونه که در حکمت ۷۳ نهج البلاغه از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام نقل شده: «کسی که خود را رهبر مردم قرار داد باید پیش از آن که به تعلیم دیگران پردازد خود را بسازد و پیش از آن که به گفتار تربیت کند، با کردار تعلیم دهد» (سید رضی، ۱۳۸۸، ح ۷۳، ۴۶۳).

در این بخش با استفاده از روایاتی که به ویژگی‌های یاران حضرت علیهم السلام در زمان ظهور اشاره دارند، ویژگی‌های مهم آن افراد استخراج شده است. بدیهی است قرار گرفتن در زمره یاران و همراهان حضرت به تمرین و ممارست در کسب آن ویژگی‌ها نیاز دارد؛ به گونه‌ای که در وجود فرد منتظر نهادینه شوند و فرد را در آن راهی قرار دادند که یاران آن حضرت در آن گام می‌گذارند.

۷-۱. شناخت خدا

از جمله ویژگی‌های زمینه سازان ظهور، شناخت حقیقی خداوند متعال است.

حضرت علی علیه السلام در این باره فرموده‌اند: «رجال مؤمنون عرفوا الله حق معرفته و هم انصار المهدي في آخر الزمان»؛ مردان مؤمنی که خدا را در کمال شایستگی شناخته‌اند و ایشان، یاوران مهدی در آخر الزمان‌اند» (إربلی، ج ۳، ۲۷۹).

طبق احادیثی که در قسمت زنان در عصر ظهور بیان گردیده است، عده‌ای از یاران حضرت - ۵۰ نفر - را زنان تشکیل می‌دهد. در دعای زمان غیبت می‌خوانیم: «اللهم عرفنی نفسک فإنک إن لم تعرفنی نفسک لم أعرف رسولک، اللهم عرفنی رسولک فإنک أن لم تعرفنی رسولک لم أعرف حجتک ...» (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق، ج ۲، ۳۴۲).

از این عبارات نورانی این گونه برداشت می‌شود که بدون معرفت خداوند نمی‌توان به معرفت حجت خدا نائل آمد و از طرف دیگر نمی‌توان برای یاران مرد حضرت این شرط را برقرار دانست، ولی برای یاران زن خیر. از این روبه طور قطع کسی که این ویژگی را نداشته باشد، به توفیق یاری حضرت علیه السلام نائل نخواهد آمد و در این احادیث لفظ رجال عمومیت داشته و تنها شامل مردان نمی‌شود، بلکه عموم یاران و همراهان حضرت علیه السلام، باید در شناخت باری تعالی در کمال باشند.

۷-۱-۱. خضوع و خشوع در برابر او

در روایتی از امام صادق علیه السلام آمده است که: «و هم من خشية الله مشفقون يدعون بالشهادة، و يتمنون أن يقتلوا في سبيل الله»: یاران حضرت از ترس خدا بیمناک‌اند و آرزوی شهادت دارند (مجلسی، ۱۳۶۲، ج ۵۲، ۳۰۸).

در قرآن کریم پس از بیان رستگاری قطعی مؤمنان، اولین ویژگی این گروه عاقبت به خیر را خشوع ایشان در نماز معرفی می‌کند (مؤمنون/۱). این افراد در عین بهره‌مندی از قدرت و قوتی که قلب دشمنان را از آنان در هراس می‌افکند، در برابر خداوند مقتدر و عزیز، حال فرد مقهوری را دارند که تمام اعضا و

جواریحش در برابر خداوند به ناتوانی خود اعتراف می‌کنند و قدرت و عزت را از سرچشمه آن می‌طلبند (نساء/۱۳۹).

﴿۱۰۷﴾

۷-۱-۲. شب زنده‌داری و مدد جستن از خدای متعال

ویژگی دیگر اصحاب حضرت مهدی علیه السلام، که در بیان امام صادق علیه السلام آمده است، شب زنده‌داری و تهجد است: «آنان مردانی هستند که شب را نمی‌خوابند، در نمازشان زمزمه‌ای همچون زنبور دارند، شب‌ها در حال قیام بر روی پاهای خود می‌ایستند» (شیرودی، ۱۳۸۶، ۹۳). طبق استدلالی که در بحث «شناخت خدا» مطرح گردیده است این مطلب عمومیت داشته و این صفت شامل زنان نیز می‌شود.

۷-۱-۳. خالص کردن عمل برای خدا

در زمینه مخلصین آیات و روایات بسیاری در دست است که در اینجا به دو روایت از جهت نمونه و توجه به اهمیت مسأله اشاره می‌شود:

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در این زمینه می‌فرمایند: «بنده‌ای که چهل روز اعمال خود را برای خدا خالص کند، چشمه‌های حکمت از قلبش برزانش جاری می‌شود» (صدوق، ۱۴۰۴ق، ۷۴) و نیز از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت شده: «خوشا به حال کسی که عملش و علمش و دوست داشتن و خشم گرفتنش و شروع کردن و رها کردنش و کلامش و سکوتش را برای خدا خالص کرده باشد» (تمیمی آمدی، ج ۱، ۴۳۱).

بدیهی است یاران امام زمان علیه السلام برای احقاق حق باید حکمت داشته باشند و از وساوس شیطانی در امان باشند، که این طبق نص صریح قرآن فقط بهره مخلصین خواهد بود. ﴿قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَا تُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ؛ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلِصِينَ﴾ (ص/۸۲-۸۳).

این معنا را می‌توان معادل صدیق بودن دانست که در بحث الگوها ذیل عنوان حضرت زهرا علیه السلام مطرح گشت و این گونه تفسیر شد که اندیشه و گفتار فرد

صدیق، صادقانه در عمل وی جریان دارد. از اهمیت این مسأله مشخص می‌شود که بدون این ویژگی پیمودن راه صلاح تقریباً ناممکن خواهد بود.

۷-۱-۴. آخرت محور بودن

در قسمت الگوها از دعایی که از آسیه ع در قرآن بیان شد، آموختیم آنچه مهم و قابل کسب می‌باشد آخرت است و این دنیا با همه زیبایی و فریبندگی‌اش گذرا و ناپایدار است. زنان با ایمانی که منتظر ظهور حضرت حجت ع هستند تا در رکاب ایشان دین حق را نصرت نمایند، در هر امری ایمان به آخرت و نفع اخروی را بر نفع دنیوی ترجیح می‌دهند و آخرت را به بهای اندک این دنیای فانی نمی‌فروشند.

۷-۲. خودسازی و تهذیب نفس

یکی از مهم‌ترین وظایف منتظران، خودسازی و مراقبت بر رفتار خویشان است. از اثرات مثبت این امر آن است که دیگران به رفتار صحیح متمایل شوند. رفتار صحیح، نتیجه گرایش‌های درست، و گرایش‌های درست در سایه اعتقاد مناسب ایجاد می‌شود. رفتار و کرداری از مؤمن منتظر قابل پذیرش است که با قوانین اسلام مطابق باشد. به عبارت دیگر، انسان مؤمن، خود را تسلیم اوامر الهی می‌نماید و احکام و دستورات الهی را در حد فهم و درک خود به اجرا در می‌آورد و در مواردی نیز که برای او درک پذیر نیست، گردن می‌نهد و سراپا تسلیم اوامر الهی می‌شود.

البته این بدان معنا نیست که تفکر، تعقل و تدبیر را کنار گذارد و چشم و گوش بسته هر فرمانی را بپذیرد؛ بلکه باید نسبت به آنچه وظیفه او است، آشنا گردد و با استفاده از ابزار عقل و فهم، در صدد دستیابی به احکام اسلام برآید و چنان چه در مواردی نسبت به صدور حکمی جزم پیدا نمود، ولی به حکمت آن دست پیدا نکرد، خود را تسلیم اوامر الهی نماید و به دلیل عقل‌گریزی برخی

مسائل به مقابله با آنها نپردازد (هاشمی، ۱۳۸۶، ۱۷۴).

در قرآن کریم نیز به طور مکرر یکی از اهداف بعثت انبیاء علیهم السلام، تزکیه بشر بیان می‌شود؛ در واقع رسیدن به هدف خلقت بدون تزکیه و رهایی از گناهان و عیوب و بندهای اسارتی که مانع از عروج انسان می‌شوند، امکان‌پذیر نیست.

اخلاق هوای لطیفی است که اگر در جامعه بشری وجود داشته باشد، انسان‌ها می‌توانند با تنفس آن زندگی سالمی داشته باشند. اگر اخلاق نباشد، اگر بی‌اخلاقی حاکم شود، وقتی رذائل اخلاقی به میان بیاید، زندگی سخت خواهد شد؛ فضا تنگ خواهد شد؛ قدرت تنفس سالم از انسان گرفته خواهد شد. لذا در قرآن کریم در چند جا تزکیه که همان رشد اخلاقی دادن است، مقدم بر تعلیم آمده است: ﴿وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ (آل عمران/۱۶۴ و جمعه/۲).

آن کس که می‌خواهد در آماده‌سازی جامعه برای ظهور حضرت به طور مؤثر شرکت داشته باشد باید از نظر نفسانی آمادگی این کار را داشته باشد؛ چون نفسی که مهذب نشده باشد و روحی که استوار نشده و قوت نگرفته باشد، از ثبات کافی برخوردار نیست و نمی‌تواند در ابتلائات کوچک و بزرگ زندگی وظیفه خود را آن گونه که شایسته است به انجام رساند.

کلیه عبادات و تکالیف شرعی‌ای که انسان‌ها به آنها امر شده‌اند، در حقیقت ابزارهای همین تزکیه یا همین تربیت است.

۳-۷. انس با قرآن و آشنایی با معارف آن

انس با قرآن و معرفت قرآن، کلید همه چیز است (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۸۷). انس با قرآن درهای معرفت و حکمت را بر انسان می‌گشاید و راه سعادت را به انسان می‌نمایاند؛ شناخت مسؤلیت خطیری که زن با وجود استعدادهای عظیم نهفته در وجود خویش می‌تواند ایفا کند و انجام احسن آنها جز با استمداد از حق

ممکن نیست؛ چرا که در حدیث معتبری آمده است: «العلم نورٌ یقذفه الله فی قلب من یشاء من عباده»؛ علم، نوری است که خداوند به قلب هر کس که بخواهد می افکند (مجلسی، ۱۳۶۲، ج ۷۰، ۱۴۰).

اهمیت این انس و شناخت با مشاهده این روایت از امام باقر علیه السلام روشن تر می شود که می فرمایند: «در روزگار حضرت مهدی علیه السلام به اندازه ای به شما علم و حکمت داده خواهد شد که یک زن در خانه اش بر طبق کتاب خدا و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم قضاوت می کند» (مجلسی، ۱۳۶۲، ج ۵۲، ۳۵۲).

به طور قطع این الطاف مرهون کسانی خواهد شد که در تکاپوی حق بوده و از عطش معرفت لبریز باشند که در این صورت مورد تنعم قرار گرفته و باقی راه برایشان آسان خواهد شد.

۴-۷. انتظار فرج

انتظار فرج یعنی آمادگی کامل برای پذیرش حکومت حق و آراستن به آنچه حضرت مهدی علیه السلام می فرمایند و می خواهند.

انتظار فرج، یعنی نفی هر گونه سلطه از بیگانگان و مبارزه با افکار انحرافی و فساد اخلاقی و در یک کلام، یعنی بیزاری از دشمنان خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و معصومین علیهم السلام.

در روایات، انتظار از بهترین اعمال شمرده شده است و فرد منتظر دولت مهدی علیه السلام همانند کسی است که در پیش روی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شهید گشته و در خون خود غلتیده است و اگر در همان حال انتظار از دنیا برود همانند کسی است که در خیمه مهدی فاطمه علیهما السلام می باشد.

در روایتی از ابوبصیر، امام صادق علیه السلام انتظار فرج را در زمره مسائلی شمرده که بدون آن، خداوند عملی را از بندگانش نمی پذیرد (طبسی، ۱۳۸۲، ۳۴-۳۵). علاوه بر آن، طبق نقل صاحب کتاب چشم اندازی بر حکومت حضرت

مهدی علیه السلام از ابن طاووس، خشوع حضرت در برابر خداوند به خشوع دو طرف انتهایی نیزه تشبیه شده است؛ سرعت عمل و دقت نشانه گیری در کار نیزه به دو سر آن - که همانند دو بال هستند - بستگی دارد و اگر یک سرش کج باشد نیزه به خطا می‌رود. شاید منظور این است که قدرت حضرت از قدرت خداوند است و بستگی تمام به یاری حق دارد (طبسی، ۱۳۸۰، ۵۸).

انسان با ایمانی که تمام تلاش خود را برای رسیدن به غایت خلقت خود مبذول می‌دارد، خضوع و خشوع در برابر حق را رکن اصلی فعالیت‌های خود قرار می‌دهد و همواره فقر خود در برابر رب‌العالمین را به یاد دارد؛ از امتحانات الهی که بر سر راه او قرار می‌گیرند به عنوان وسیله‌ای برای از بین بردن کبر و غرور و خودبینی استفاده می‌کند و به مصداق آیه شریفه ﴿سَتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ (بقره/۴۵)، در مصیبت‌ها و سختی‌ها با توسل به صبر و نماز، بینی خود را به خاک می‌مالد و به خاکساری و ناتوانی خویش در برابر حق اعتراف می‌کند و از خود او استمداد و یاری می‌طلبد.

۷-۴-۱. خواندن دعای عهد

این دعای عظیم‌الشان نوعی آمادگی برای پذیرش حکومت آخرین ذخیره الهی در وجود فرد ایجاد می‌کند.

۷-۵. شناخت امام و فرمان‌برداری از ایشان (ولایت‌مداری)

شناخت حجت خدا برای هدایت انسان‌ها از مهم‌ترین وظایف مؤمنان محسوب می‌شود؛ چرا که «هر کس امام زمانش را نشناسد به مرگ جاهلیت مرده است» (کورانی، ۱۴۱۱ق، ج ۲، ۲۵۱).

کسب معرفت صحیح به دریافت عقلی افراد بازمی‌گردد. البته باید توجه داشت مراد از عقل در این موارد، عقل اجتماعی و در کارهای اجرایی نیست که معمولاً برترین آن به مردان نسبت داده می‌شود؛ بلکه مراد، عقلی است که با آن

به کسب کمالات پرداخته می‌شود و در این زمینه، مردان و زنان تفاوتی ندارند (طبسی، ۱۳۸۰، ۱۵۹).

شناخت امام، لزوم اطاعت از ایشان را به دنبال خواهد آورد و این دو با یکدیگر رابطه مستقیم دارند و فرد مطیع، عاشق مطاع خواهد بود. لذا در روایتی آمده است، بر پرچم حضرت مهدی علیه السلام نوشته شده است: «گوش شنوا داشته باشید و از حضرتش اطاعت کنید» (مجلسی، ۱۳۶۲، ج ۵۲، ۳۰۵).

به طور قطع مصادیق و مراتب ولایت‌مداری متعدد هستند و حضرت حجت علیه السلام نقطه اوج ولایت هستند، اما اگر فردی مراتب پایین ولایت‌مداری را در دوران غیبت رعایت نکرده و از فرمان خدا و رسول صلی الله علیه و آله سر باز زند چگونه خواهد توانست مطیع محض حضرت باشد؛ ولایت‌مداری به طور خاص از شوهر و یا پدر و مادر در خانواده و به طور کلی ولایت‌مداری از رهبر جامعه اسلامی به عنوان ولی فقیه واجد شرایط نیابت حضرت حجت علیه السلام برای عموم، می‌تواند یک تمرین و امتحان اساسی برای اطاعت تام از حضرت علیه السلام باشد.

زن، به عنوان کلیدی‌ترین عنصر خانواده، باید آن را محل تربیت و تقویت ولایت‌مداران قرار دهد و اهل خانه را برای خدمت در رکاب حضرت حجت علیه السلام تربیت و آماده کند. بدون شک ولایت‌مداری در رأس همه خوبی‌هاست و بسیاری از خوبی‌ها منهای ولایت بدون منفعت خواهند بود، بنابراین یک بانوی وظیفه‌شناس، در هر شرایطی نهایت تلاش خود را برای به ظهور رساندن این روحیه به عمل می‌آورد.

۶-۷. بالا بردن سطح معرفت و ارزش‌های معنوی

استقرار حیات جدید اسلامی و انقلابی در جامعه، مستلزم آن است که افراد از لحاظ ارزش‌های معنوی خود را تقویت نمایند (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۹۹). ایمان و معرفت اسلامی خود را رشد و عمق داده و به صورت پویا بر آگاهی بیفزایند، تا پشتوانه‌ای برای بقاء عزت دائمی اسلام باشد.

توجهات بیش از حد لازم به مسائلی که در حواشی جنسیت زن مطرح می‌گردد، نظیر آرایش و دکور و امثال این‌ها و رقابت با دیگران در این گونه مسائل نه تنها آرامش خود زنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بلکه بر استحکام و آرامش خانواده نیز اثر منفی قابل توجهی می‌گذارد و بالاتر از همه این که این گونه مسائل تنزل روحیه معنوی فرد را در پی خواهد داشت. زنانی که منتظر موعود جهانی باشند و برای آن برنامه‌ریزی داشته باشند، اهمیت عمر گران‌بهای خویش را درمی‌یابد و با تاسی به سرور زنان دو عالم، اکثر هم خود را در افزایش خردورزی و فرزاندگی و عقل و معرفت به کار می‌بندد.

۶۷-۱. پیدا کردن تفکر انقلابی

تفکر انقلابی در میان زنان باید عمق لازم را پیدا کند، مواجهه چشم و گوش بسته با مسائل سیاسی و دینی و امور جاری جامعه بدون بینش و تحلیل، شایسته یک زن مسلمان نیست. اگر احساسات، متکی به فکر و منطق و آگاهی باشد همیشگی خواهد شد، اما اگر مجرد و جدای از بینش و آگاهی و منطق و فکر و علم باشد، گذرا و ناپایدار خواهد بود و نمی‌شود به آنها اتکا کرد (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۹۶). این گونه احساسات نه تنها توانایی مقابله در برابر تندباد شبهات را ندارند، بلکه از نظر قابلیت دفاع از خود و اثبات حقانیت خویشان نیز متزلزل و ناکارآمد هستند. برای یاری حضرتی که حکومتشان جهان را فرا خواهد گرفت روحیه انقلابی در کنار بصیرت و آگاهی است که مؤثر و کارساز خواهد بود، نه روحیه‌ای خشک و توأم با تعصب و تزلزل.

۶۷-۲. افزایش قدرت روحی

با توجه به نقش بسیار تعیین کننده زن در جامعه و به طور خاص در خانواده، بر همسر و فرزندان، باید برای سایرین مجسمه صبر باشد و در برابر ناملایمات‌های روزگار و فشارهای دشمن همچون کوه محکم و استوار بایستد و قامت خم نکند. نمونه‌های این زنان در دوران انقلاب اسلامی و دفاع مقدس به وفور یافت

می شوند که در برابر شهادت فرزندشان شکر خدا را به جا می آورند و برای اهداف و آرمان های الهی خود از دل بستگی های شخصی گذشتند. نقطه قوتی که در خانواده های شهدا (اعلی الله مقامهم) به صورت محسوس دیده می شد، قدرت روحی بالای زن در این خانواده ها بود که گاهی حتی از مرد خانواده هم با قوت بیشتری ظاهر می شدند.

۷-۷. تقویت محبت و عاطفه

۷-۷-۱. درون خانواده

احادیث زیادی وجود دارند که مهر و محبت در کانون خانواده را مهم می شمارند و بر ابراز و افزایش آن تأکید می کنند. در این میان به یک حدیث از رسول گرامی اسلام صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اشاره می شود:

«رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از مردی پرسید: آیا امروز، روزه گرفته ای؟ عرض کرد: خیر، فرمود: به عیادت بیماری رفته ای؟ عرض کرد: خیر، فرمود: در تشییع جنازه ای شرکت کرده ای؟ عرض کرد: خیر، فرمود: تنگدست مسکینی را غذا داده ای؟ عرض کرد: خیر، پس حضرت فرمود: به خانه خود بازگرد و به افراد خانواده خود محبت کن و آنها را ببوس، که این عمل به منزله صدقه تو نسبت به آنهاست (و برای تو پاداش صدقه را دارد)» (ابن بابویه، ۱۳۸۱، ۳۵۹).

زنان کانون محبت هستند و سایر اعضای خانواده، محبت، از خود گذشتگی، ایثار و اولویت بندی مسائل را از وی می آموزند.

۷-۷-۲. نسبت به مردم

امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَام در نامه ۵۳ نهج البلاغه به مالک اشتر نخعی توصیه می فرماید:

«مهربانی با مردم را پوشش قلب خود قرار ده و با همه دوست و مهربان باش. مبادا هرگز چو نان حیوان شکاری باشی که خوردن آنان را غنیمت دانی؛ زیرا مردم دو دسته اند: دسته ای برادر دینی تو و دسته دیگر همانند تو در آفرینش

می‌باشند. اگر گناهی از آنان سر می‌زند یا علت‌هایی بر آنان عارض می‌شود ببخش و بر آنان آسان گیر، آن‌گونه که دوست داری خدا تو را ببخشد و بر تو آسان گیرد» (سیدرضی، ۱۳۸۸، نامه ۵۳، ۴۱۱-۴۱۳).

توصیه امیرالمومنین علیه السلام به مالک، می‌تواند توصیه امام هر عصری به یارانشان باشد. مؤمنان منتظر با به وجود آوردن و تقویت این ویژگی‌ها سعی می‌کنند امام زمان علیه السلام را از خود راضی، و آمادگی خود را برای یاری ایشان اعلام نمایند.

۸-۷. علم‌آموزی

همان‌طور که در قسمت قبل (ذیل عنوان خودسازی) مطرح شد، مرحله بعد که انسان در رسیدن به هدف خلقت در پیش دارد علم‌آموزی است و آن هم علم کتاب و حکمت.

از تقدیم تزکیه بر تعلیم در قرآن کریم (به جز یک مورد در سوره بقره) می‌توان این‌گونه برداشت کرد که پیشرفت علمی و تزکیه در کنار یکدیگرند و انسان‌ها به تربیت عقلانی و فکری و تربیت روحی توأمان نیازمندند؛ زیرا در غیر این صورت علم بدون تزکیه چیزی جز حجاب بر انسان نمی‌افزاید.

امام هادی علیه السلام می‌فرمایند: «اگر در دوران غیبت قائم آل محمد علیهم السلام دانشمندانی نبودند که مردم را به سوی او هدایت و راهنمایی کنند و با حجت‌های الهی از دین دفاع نمایند و شیعیان ضعیف را از دام‌های شیطان و پیروانش رهایی و از شر ناصبی‌ها (و دشمنان اهل بیت علیهم السلام) نجات بخشند، کسی در دین خدا پابرجا نمی‌ماند و همه مرتد می‌شدند؛ ولی آنان رهبری دل‌های شیعیان ضعیف را با قدرت در دست می‌گیرند و حفظ می‌کنند چنان‌که ناخدای کشتی، سکان و فرمان کشتی را نگه می‌دارد. بنابراین آنان نزد خدا والاترین انسان‌هایند» (طبرسی، ۱۳۸۶ق، ج ۲، ۲۶۰).

در این روایت، امام هادی علیه السلام وظیفه عالمان و دانشمندان در دوران غیبت و اهم گرایش‌های آنان را مشخص فرموده‌اند، که سزاوار است زنان منتظر با افزایش

دانش و آگاهی خود بتوانند به طور مؤثر در راستای تثبیت و افزایش ایمان شیعیان در دوران غیبت بکوشند.

دختران باید در رشته‌هایی که برای آنها مفید است و به آن علاقه و شوق دارند تحصیل کنند. در یک جامعه رو به رشد که سال‌ها با ابزارهای مختلف عقب‌نگه داشته شده و دشمنانی که تاب دیدن اعتلای حق در جهان را ندارند هرگز از متوقف کردن و عقب‌راندن آن دست برنمی‌دارند، همه در رساندن آن به قله رفیع سعادت بشری مسئولند و بی‌تفاوت بودن عواقب سنگینی را در پی خواهد داشت. جامعه به تحصیلات دختران هم نیازمند است، همچنان که به تحصیلات پسران نیازمند است.

۱-۸-۷. تحصیل علوم اسلامی

این کار استوارترین و زیربنایی‌ترین و خوش‌عاقبت‌ترین کاری است که بعد از انقلاب تاکنون از سوی زنان انجام گرفته است. یک کار ممکن است شور و هیجان بیشتر و یک کار شور و هیجان کم‌تری داشته باشد؛ اما بسا کاری که از هیجان کم‌تری برخوردار است، ولی عمق و اثر بیشتر و آینده‌بهتری دارا باشد. این کار از این قبیل است.

وقتی اندیشه اسلامی به شکل متقن و محکم در میان زنان به وجود می‌آید، تنها خود زنان نیستند که اندیشه اسلامی را فرامی‌گیرند، در حقیقت منبع اصلی اندیشه‌های نسل‌های آینده از این طریق لبریز و سرشار می‌شود. پسران آینده، دختران آینده، نسل‌های آینده، امت اسلامی، همه و همه منشأ گرفته از جامعه زنان جوانی هستند که امروز به نحوی، اندیشه و ذهن و دل و روح خودشان را مصفا کرده و می‌سازند. بانوان باید بیشتر به رشد اخلاقی و معنوی زنان بیاندیشند و به معارف، معلومات، مطالب و مسائل اساسی زندگی توجه و اقبال داشته باشند (ر.ک: خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۸۲-۸۴).

۲-۸-۷. عمل از روی علم

از امام علی علیه السلام نقل شده که حضرت مهدی علیه السلام از جمله پیمان‌هایی را که با کارگزارانش از جمله بانوان برای بیعت می‌بندد، گواهی ندادن بدون علم است، آنجا که می‌فرماید: «انا معکم علی ان ... لا تشهدوا بغیر ما تعلمون ...»؛ من با شما هستم در صورتی که ... بر چیزهایی که به آن علم ندارید گواهی ندهید ... (کورانی، ۱۴۱۱ق، ج ۳، ۹۵).

به عنوان مؤید می‌توان به آیه ۳۶ سوره مبارکه اسراء اشاره کرد که می‌فرماید به چیزی که علم به صحت آن نداری معتقد مشو، و چیزی را که نمی‌دانی مگو، و کاری را که علم بدان نداری مکن، زیرا همه این‌ها پیروی از غیر علماست، پیروی نکردن از چیزی که بدان علم نداریم و همچنین پیروی از علم در حقیقت حکمی است که فطرت خود بشر آنرا امضاء می‌کند (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۳، ۱۲۶).

۹-۷. بصیرت شناخت راه حق و همراهی با آن

فرد منتظری که دوران غیبت را ناشی از عدم آمادگی افراد برای همراهی حضرت حجت علیه السلام برای اعتلای کلمه حق در سراسر گیتی می‌داند و به آماده سازی خود برای یاری حضرت اهتمام دارد، باید بصیرت خود را افزایش دهد؛ چرا که در دورانی که حق به راحتی پوشانده شده و باطل به عنوان حق معرفی می‌شود باید به این سلاح گران قدر مجهز بود تا بتوان خود را در مقابل فتنه‌ها حفظ کرد و راه صحیح را تشخیص داد و آن را برای دیگران نیز روشن کرد.

۱۰-۷. تقسیم‌بندی و اولویت‌بندی مسائل

وظیفه‌ای که برای بانوان مهم تلقی می‌شود، این است که تقسیم‌بندی و اولویت‌بندی مسائل را تمرین نمایند؛ باید بتوانتشخیص داد کدام مسائل اصلی هستند و کدام مسائل تبعی؛ و برای مسائل اصلی اولویت قائل شد. چون اگر

مسائل اصلی حل شود، مسائل تبعی به دنبال آن حل خواهد شد. مسائل غیر اصلی باید از حوزه فعالیت متمرکز همت طلب فرد خارج شوند تا بتوان به مسائل اصلی پرداخت (ر.ک: خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۶۸).

۷-۱۱. تلاش برای پیش‌رو بودن

نباید به یک حرکت و تلاش معمولی بسنده کرد، قرآن به ما تعلیم می‌دهد: ﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ (بقره/۱۴۸)؛ در اعمال خیر از هم سبقت گیرید. یا ﴿سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ (حدید/۲۱)؛ در زمینه انجام امور خیر و رسیدن به آمرزش پروردگار باید از یکدیگر سبقت گرفت. بنابر این همت گماشتن بر این که جزو پیش‌روان راه انقلاب و برجسته شدن و بیشترین زحمت و بیشترین تلاش را برای خود قبول کردن از ویژگی‌های پسندیده یک مؤمن منتظر است (همان، ۱۶۴).

۷-۱۲. افزایش توان جسمی و مراقبت از تندرستی

همراهی و یاری آن حضرت علیه السلام توان جسمی خوب و حتی بالایی می‌خواهد، همچنان که در برخی روایات این مسأله از ویژگی‌های حضرت علیه السلام و یاران ایشان ذکر شده است (ر.ک: الکافی، ۱۴۰۷، ج ۸، ۴۳۳).

در مورد بانوان، مسلم است که قدرت جسمی در حد مردان مد نظر نمی‌باشد؛ چرا که با توجه به تفاوت ساختاری زن و مرد، امکان‌پذیر نمی‌باشد، اما لزوم تقویت جسم در حد ضرورت و کفاف امری انکارناپذیر است. هرگونه فعالیت ورزشی که سلامت و نشاط و شادابی جسم را تأمین و تن‌پروری و بی‌کاری را از انسان دور نماید پسندیده و مورد تأکید است.

جسم انسان سرمایه و موهبت عظیم الهی است که برای یاری حضرت علیه السلام و تلاش در رکاب ایشان باید توانمند و با قدرت باشد. ورزش سرعت حرکت انسان به سمت کهولت و پیری را کاهش می‌دهد و بیماری‌های بسیاری را از انسان دور می‌کند. با توجه به روایاتی که یاران حضرت مهدی علیه السلام را جوانان

می‌دانند و تعداد پیران را در آن بسیار ناچیز بیان می‌فرمایند (ر.ک: الغیبة للنعمانی، ۱۳۹۷ق، ۳۱۶) به نظر می‌رسد هر کسی که بخواهد در زمرة یاوران و همراهان حضرت ﷺ باشد، باید برای جوان و شاداب و بانشاط ماندن برنامه‌ریزی و تلاش داشته باشد.

۷-۱۳. **عدم دل‌بستگی به زخارف دنیوی و به‌کار بستن آنها در راه صحیح**
اکثر قریب به اتفاق زنان به زیبایی‌ها و زخارف دنیوی توجه ویژه‌ای دارند که این مسأله در جایگاه‌های مختلف زندگی نمود پیدا می‌کند. نکته اساسی که در بهره‌برداری از زیبایی‌های دنیا باید مورد توجه مؤمن قرار گیرد، این است که در عین تمتع و بهره‌وری از دنیا نباید به آن دل بست و همچون حضرت خدیجه ع.ا.س. در راه خداوند به راحتی از آن بگذرد؛ در واقع زیبایی‌های دنیا برای مؤمن نردبانی برای ترقی و رشد و رسیدن به سعادت است و برای دنیادوستان زنجیر سنگینی که نمی‌گذارد ذره‌ای از زمین فراتر روند.

۸. شرایط حضور زمینه‌سازانه زنان در اجتماع

مطابق آنچه گذشت زنان محدودیتی برای انجام فعالیت‌های اجتماعی ندارند، اما این مسأله دلیل بر آزادی همه جانبه و با هر شرایطی، برای حضور در اجتماع نیست، بلکه فعالیت اجتماعی مشروع، مشروط به باید‌ها و نبایدهایی است که حکم کلی گفته شده را تخصیص می‌زند. در واقع زن مسلمان برای انتخاب نحوه حضور در اجتماع باید فعالیت مورد نظر را از فیلترهای لازم عبور دهد و از این طریق خداپسندانه‌ترین فعالیت را برگزیند تا بتواند زمینه‌ساز ظهور باشد.
در ادامه برخی از مهم‌ترین شرایط بیان خواهند شد:

۱-۸. همخوانی کار زن با خلقت او

اساسی‌ترین کار زن، کاری است که با خلقت زنانه او و احساسات و عواطف به

و دیعت نهاده الهی در وجود او، همخوان و هماهنگ باشد و استطاعت روحی و جسمی و عصبی زن در آن لحاظ شده باشد. رسیدن و پرداختن به عواطف و پاسخ گفتن به آن محبتی که خدای متعال در همه وجود زن نهاده است مهم است.

خداوند متعال گنجینه با ارزش لطف، آرامش و رحمت را در وجود زن قرار داده است و زنان در جامعه باید در مسؤولیت‌ها و مشاغلی انجام وظیفه نمایند که با این صفات و ویژگی‌های ذاتی متعارض نباشد (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۵۴).

۲-۸. حفظ جنبه خانهداری

فعالیت اجتماعی، فعالیت سیاسی، درس خواندن و درس گفتن، نباید رقیب و مانع همسر بودن و مادر بودن زن به حساب بیاید.

زنان در اسلام با حفظ بنیان‌های خانواده می‌توانند به همه عناوینی که مردان دست می‌یابند، جز موارد استثنایی محدود، از جمله حق قضاوت، دست یابند. اسلام از بانوان می‌خواهد تا کوشش کنند بنیان خانواده مستحکم بماند. ایشان باید هر مقداری که با وجود حفظ مسؤولیت خانوادگی توانایی دارند به فعالیت‌های اجتماعی بپردازند؛ یعنی تقدم با مسائل خانوادگی است و در صورت لزوم، زنان باید در فعالیت‌های اجتماعی به حداقل قناعت کنند.

۳-۸. عدم خضوع زن در برابر مردان در محیط کار

برای این که مرد - که جنس متجاوز و شروع کننده است - قدرت پیدا نکند، زن نباید در مقابل او خضوع پیدا کند؛ خضوع در سخن گفتن؛ همان گونه که در قرآن آمده است: ﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ (احزاب/۳۲)؛ اصل تکبر برای انسان حرام است؛ اما برای زن‌ها در مقابل مرد بیگانه ممدوح است.

۴-۸. نترسیدن از ملامت دیگران

در قرآن یکی از ویژگی‌های مردم ایده‌آل، بعد از محبت دوطرفه بین خدا و آنها، نترسیدن از ملامت دیگران بیان شده است: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (مائده/۵۴). طبق گفته علامه طباطبایی رحمته الله ملامت گران یاوران دین را از هدر رفتن اموال و اتلاف نفوس و تحمل شداوند و ناملايمات می ترسانند و همچنين مؤمنان را به خاطر تذلل در برابر مؤمنين و تعزز در برابر کافرین مورد عتاب و سرزنش قرار می دهند (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۵، ۶۳۴). مؤمنان واقعی و کسانی که خداوند به وسیله آنها حق را بر باطل پیروز می گرداند از این سرزنش‌ها نمی هراسند و سرزنش گران قادر به توقف آنان و تغییر مسیر آنان در حرکت به سمت حق نمی باشند.

۵-۸. رعایت تقوا و عفاف و حجاب

حضور زن در صحنه‌های سیاست و کار و میدان‌های اجتماعی باید با تقوا و پاکدامنی همراه باشد تا ملعبه دست دیگران نشود.

زنان باید در صحنه فعالیت‌های اجتماعی، سیاسی، علمی و خدمات، مظهر عصمت، طهارت و متانت باشند و به این مهم توجه کنند که حجاب شرط اول است؛ زیرا بدون حجاب، زن فراغت لازم را برای دستیابی به مراتب بالا به دست نخواهد آورد (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۹۴).

۶-۸. عدم خلط شرکت در فعالیت‌های اجتماعی با داشتن یک شغل

حضور در اجتماع برای کسب درآمد برای زنان وظیفه نیست، ولی فعالیت اجتماعی و کار فرهنگی و کارهای سیاسی گوناگون وظیفه است و زنان باید در

این گونه فعالیت‌ها حضور مؤثر داشته باشند.

۹. وظایف اجتماعی زنان

طبق تعالیم دینی حضور زن در عرصه‌های مختلف اجرایی، به جز در مواردی که اسلام به دلایل خاص برای حفظ پایگاه زن ممنوع کرده است، نه تنها اشکالی ندارد، بلکه واجب است (جوادی آملی، ۱۳۶۹، ۲۸۵). مسؤولیت حضور در جامعه و فهمیدن دردهای عمومی جامعه و سعی در علاج دردهای عمومی جامعه، مسؤولیت مشترک زن و مرد است. در این بخش به نقش‌هایی که زنان می‌توانند در جامعه اسلامی ایفا کنند پرداخته شده است.

۹-۱. نقش اقتصادی

۹-۱-۱. اهتمام و مراقبت بر انجام دستورهای اقتصادی اسلام

توجه به محرومان و مستضعفان و اجرای تمام و کمال دستورات اقتصادی شریعت اسلام، نظیر خمس و زکات و انفاق و... از اهمیت زیادی برای اصلاح و پیشرفت جامعه برخوردار است.

از آن جایی که طبق فرموده پیامبر گرامی اسلام ﷺ: «المرأة سيدة بيتها»؛ (نهج الفصاحه، ۱۳۸۲، ۶۱۵)؛ بزرگ خانه، زن خانه است؛ زنان باید اهمیت این مسائل را در نظر داشته باشند و برای برنامه‌ریزی و ادای آنها یاور و همراه همسر خود باشند و اهمیت آن را برای دیگران نیز بیان نموده و دقت و توجه سایرین را در این مسائل افزایش دهند؛ چرا که رعایت دستورات اقتصادی اسلام با کم کردن فاصله طبقاتی بین افراد جامعه، آن را برای ظهور حضرت ﷺ آماده کرده و به سمت تحقق آرمان شهر مهدوی سوق می‌دهد.

۹-۱-۲. حمایت از تولیدات ایرانی

احترام گذاشتن به تولیدات ملی یک کشور، چرخه اقتصادی آن را به حرکت در

می‌آورد و به سمت استقلال اقتصادی حرکت می‌دهد و آن را از زیر یوق وابستگی به سایر ملل خارج می‌سازد؛ مللی که بعضاً دشمنان دیرینه بوده و از هر فرصت و ابزاری برای ضربه زدن استفاده می‌کنند. تا یک کشور استقلال خود را قوی و پایدار و متکی به خود نکند، نمی‌تواند از لحاظ سیاسی و فرهنگی تأثیرگذار باشد و عدم تأثیرگذاری رسیدن به هدف را به تأخیر خواهد انداخت. جمهوری اسلامی ایران به عنوان مهد مسلمانان و به خصوص شیعیان و به عنوان یک کشوری که به سمت تمدن‌سازی اسلامی در حال حرکت می‌باشد نقش بسیار تأثیرگذاری را در زمینه‌سازی ظهور می‌تواند ایفا کند. بنابراین بانوان، به عنوان گروهی از جامعه که تأثیر بالایی بر سایر اقشار و گروه‌ها دارند، باید این نکته را در نظر داشته باشند و کشور اسلامی خود را در حیطه وظایف خود تقویت نمایند.

۹-۱-۳. مقابله با فرهنگ مصرف‌گرایی و نیازهای کاذب تزریق شده از سوی دشمنان به جامعه

نگاهی گذرا به پیرامون، وسایل و ابزارهایی را به نظر می‌رساند که کاربرد اساسی نداشته و گذران زندگی بدون آنها سخت و دشوار نخواهد شد، بلکه احساس نیاز کاذبی افراد را به سمت آنها کشانده و به مرور زمان عموم جامعه آنها را ضروری و لازم تلقی کرده‌اند. باید به مسأله اسراف، تضييع مال، مصرف‌زدگی و تجمل‌گرایی که در اسلام بسیار مذمت شده است و موجب تقویت چپاول‌گران می‌شود، توجه ویژه داشت و از آنها اجتناب کرد. باید دانست که شأن زن مسلمان فراتر از این است که اسیر و در قید و بند این مسائل حقیر شود.

۹-۲. اصلاح محیط خانواده

هر خانواده را می‌توان به عنوان سلولی از جامعه در نظر گرفت که صحت تک تک آنها در سلامتی و صحت کل بدن مؤثر است. لذا اساسی‌ترین گام برای

رشد و پیشرفت جامعه، رشد و پیشرفت خانواده‌هاست.

بدون اغراق می‌توان اصلاح خانواده را مهم‌ترین بخش از اصلاح جامعه برشمرد؛ از طرفی یک زن به عنوان مادر مهم‌ترین نقش را در تربیت و شکل‌گیری شخصیت فرزند به عهده دارد و به عنوان همسراز حیث آرامشی که می‌تواند به روح مرد ارزانی دارد، می‌تواند مهم‌ترین و تأثیرگذارترین فرد و ستون خانه برشمرده شود.

۳-۹. نقش سیاسی

۳-۹-۱. آگاهی از فضای سیاسی حاکم بر جهان و داشتن قدرت تحلیل سیاسی؛

۳-۹-۲. مقابله با تهاجم‌های دشمن به خصوص در زمینه زنان و مقابله با انحرافات؛

از امام علی علیه السلام نقل شده که درباره حضرت مهدی علیه السلام فرمود: «یخرج فی آخر الزمان، یقیم اعوجاج الحق...»؛ در آخر زمان او خروج می‌کند و انحرافات که در حق پدید آمده اصلاح خواهد کرد...» (مجلسی، ۱۳۶۲، ج ۴۲، ۲۱۵). زنان مؤمن و آگاه و قوی باید به میدان بیایند و با تهاجم‌های دشمن خصوصاً تبلیغات مخرب آنها در مورد زنان مقابله کنند.

چند نمونه از این مقابله‌ها را برمی‌شماریم:

۳-۹-۲-۱. قرار نگرفتن در حوزه تبلیغات مخرب دشمن؛

۳-۹-۲-۲. امر به معروف و نهی از منکر؛

۳-۹-۲-۳. شفاف‌سازی اهداف و فعالیت‌های دشمن و روشن‌گری در این

زمینه؛

عوامل اثرگذاری و قدرت نظیر پول، تبلیغات، اسلحه، فریبده‌های گوناگون مادی، استفاده از غرائز جنسی و غیره به کار گرفته شده که زن مسلمان را از

هویت خود دور کنند (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۲۵۰). دشمنان اسلام جریان‌های کاذب و ملوثی به وجود می‌آورند تا مردم را از آینده‌ی روشنی که در پرتو عمل به تعالیم الهی برای ایشان در نظر گرفته شده است دور کنند. زن مسلمان باید هوشیار و بیدار باشد و نه تنها از همراهی با این جریان‌ها به شدت اجتناب نماید، بلکه شیوه‌ی روشن‌گری در برابر تهاجم‌های مخفی دشمن در پیش گیرد.

۱۰. فواید حضور زنان در جامعه

حضور زنان در اجتماع، در صورتی که با شرایط مذکور همراه باشد، فوایدی را در پی خواهد داشت که در ادامه به برخی از آنها اشاره خواهد شد:

۱-۱۰. دوبرابر شدن نیروی انسانی

حضور زنان مؤثر زنان در جامعه دو برابر شدن جمعیت در افراد تحصیل کرده، معلمان، فعالان سازندگی در جامعه، فعالان اقتصادی و دو برابر شدن طراحان و متفکران در امور مختلف را به دنبال خواهد داشت (همان، ۴۱).

۲-۱۰. حضور کل خانواده

نقش زنان در اجتماع بسیار مؤثرتر از نقش مردان است؛ زیرا حضور زن، حضور همسر و فرزندان او را در پی دارد و در واقع حداقل اثر آن حضور کل خانواده خواهد بود.

در انقلاب اسلامی نیز اگر دل زن و فکر زن با یک جهت‌گیری و با یک جریان همراه نبود، مردان نمی‌توانستند همه‌ی نیرو و توان خود را در این راه صرف کنند. پس زن‌ها در حقیقت دو کار می‌کردند: هم با جسم خودشان در میدان‌ها شرکت می‌کردند و آنچه که بوده را دو برابر می‌کردند؛ هم با روح، فکر و قلب خودشان، با اعتقاد عمیقی که به این جریان داشتند، کیفیت را بالا می‌بردند، مردها را تشجیع و تشویق می‌کردند، برای آنها محیط تصمیم‌گیری مناسب به

وجود می‌آوردند. این حضور آنها بود که توانست ستون فقرات دشمن را بشکند و مبارزه را به معنای واقعی کلمه پیش ببرد (همان، ۱۷۵-۱۷۷).

۳-۱۰. ابلاغ پیام جهانی اسلام

پیام فقط زبانی، شفاهی و کتبی نیست؛ بلکه بیشتر پیام عملی است. زن‌های ایران، به خصوص کسانی که در رشته‌های گوناگون دانش و در چارچوب اسلام و احکام اسلامی و مهم‌تر از همه مسأله حجاب توانسته‌اند حرکت کنند، باید به زنان و دختران و دانشجویان زن دنیا عملاً تفهیم کنند که لازمه تحصیل علم، بی‌قیدی نسبت به موازین اخلاقی در مورد معاشرت زن و مرد نیست؛ بلکه می‌توان با رعایت کامل این موازین علم را هم تحصیل کرد و به مراتب بالا رسید و وجود شما می‌تواند به عنوان یک نمونه از پیام جهانی اسلام نشان داده شود (همان، ۹۰).

۴-۱۰. تکمیل سازندگی

اگر زنان مسلمان همت نمی‌کردند و احکام و معارف اسلامی و مسؤولیت عظیم اسلامی را به خودشان متوجه نمی‌دیدند و عمل نمی‌کردند؛ این انقلاب پیروز نمی‌شد و جنگ تحمیلی هشت ساله ملت مسلمان ایران به نتیجه نمی‌رسید. امروز هم اگر زنان در صحنه نباشند، میدان سازندگی ناقص و کار سازندگی لنگ خواهد ماند.

۵-۱۰. تأثیر در سرنوشت کشور

تأثیر زنان، آن وقت که بخواهند در سرنوشت کشور دخالت کنند، بیش از تأثیر نیمی از کل جمعیت در سرنوشت است. اگر زنان در جامعه به فکری مؤمن بشوند و در راهی قدم بگذارند و علی‌رغم موانع آن راه را ادامه دهند، تأثیر آنها بر روی فرزندان، همسران و حتی برادران و پدرانشان، یک تأثیر تعیین‌کننده و

سازنده است. زن، تنها خود به راهی نمی‌رود، مردها را در آن راه می‌برد. اهمیت تفکر زنان در یک جامعه، در این است (همان، ۴۳).

﴿۱۲۷﴾

۱۱. بررسی چند نمونه از فعالیت‌های اجتماعی

به طور قطع برای فعالیت اجتماعی زن، نمونه‌های متعددی را می‌توان برشمرد که ارائه یک بررسی کامل و جامع از همه آنها نه تنها در این مجال نمی‌گنجد، بلکه به دلیل حد و مرز نداشتن خلاقیت‌ها، تقریباً امری ناشدنی می‌باشد، در این جا صرفاً مثال‌هایی که از بیانات مقام معظم رهبری استخراج شده و استدلالات شخصی نگارنده به عنوان الگوهای کلی و عینی برای بررسی هر فرصت اجتماعی ارائه شده است:

۱-۱۱. پرستاری

اولین اشتغالی که برای خانم‌ها مطرح می‌شود، پرستاری است. طبیعی‌ترین، متناسب‌ترین، شاید مهم‌ترین یا یکی از مهم‌ترین اشتغال‌ها این است (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۵۹).

روایاتی که به نقش زنان در دوران ظهور اشاره می‌کنند، تعداد بسیار کمی دارند، اما در همان تعداد اندک آنچه که به طور غالب مسؤلیت زنان در دوران ظهور معرفی شده است، مداوا و رسیدگی به بیماران و مجروحان می‌باشد. به عنوان مثال می‌توان به روایت مفضل بن عمر از امام صادق علیه السلام در کتاب *دلائل الإمامة* اشاره کرد که حضرت فرمودند همراه قائم علیه السلام پنجاه زن هستند که مجروحین را مداوا و بیماران را پرستاری می‌کنند؛ همان گونه که با رسول خدا صلی الله علیه و آله بودند (ر.ک: طبری آملی، ۱۴۱۳ق، ۴۸۴).

علاوه بر این‌ها یک زن به طور طبیعی برای ایام نقاهت اعضای خانواده، نیاز به کسب این مهارت‌ها را همواره در خود احساس می‌کند؛ برخی مسائل را با تجربه و آزمون فرا می‌گیرد و برای برخی نیاز به مطالعه و تلاش برای کسب

دانش احساس می‌شود؛ همه این‌ها در کنار روحیه عطف و مهربان زن باعث می‌شوند که او بتواند این نقش را در حد عالی ایفا نماید.

۲-۱۱. عرصه‌های علمی

کارهای دانشگاهی و علمی از هر نوعش برای زن مناسب است. کارهایی نظیر استادی و تعلیم و تدریس، تألیف کتاب و کارهای فرهنگی دیگر از این قبیل می‌باشند. این مسأله قدر مشترکی بین تمامی رشته‌ها محسوب می‌شود که در هر صورت زن می‌تواند مفید و مؤثر واقع شود.

۱-۲-۱۱. بازیابی هویت زن مسلمان

متأسفانه به دلیل کج‌اندیشی‌ها و تبلیغات سوء صورت گرفته در مورد زن، شخصیت واقعی او در دنیای امروز مهجور واقع شده است و تفکرات غلطی که در مورد این جنس شریف وجود دارد، روز به روز در حال گسترش و فراگیر شدن است، لذا مسؤلیت مضاعفی به عهده بانوان منتظر قرار می‌گیرد و آن اصلاح نگاه غلط به مسأله زن و مرد است.

جا دارد زن مسلمان با تأمل در مفاهیم اسلامی و ارزش‌گذاری‌های اسلامی و با دقت در خطوطی که در نظام اسلامی برای پیشرفت زنان و مردان پیش‌بینی شده است، هویت خود را بازیابی کند، قامت رسای استدلال را در مقابل سفسطه‌ها و وسوسه‌های عوامل صهیونیست و سرمایه‌گذاری و زراندوزی به نمایش در بیاورد (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۱۰۳). امروز اگر شما بانوی نخبه اسلامی تلاش کنید که این هویت را به زن مسلمان برگردانید بزرگ‌ترین خدمت را به امت اسلامی، به بیداری اسلامی، عزت و کرامت اسلامی کرده‌اید (همان، ۱۳۲).

۲-۲-۱۱. لزوم وجود بانوان محقق در معارف و تبلیغات دینی

وجود بانوان محقق در امور اسلامی باعث رشد تبلیغات دینی خواهد شد و خلل

بسیاری که در این زمینه وجود دارد را مرتفع خواهد کرد؛ چرا که در بسیاری از جنبه‌های دینی نظیر فقه، مسائلی وجود دارد که به جامعه زنان مربوط می‌باشد و زنان بهتر از مردان می‌توانند در آنها تحقیق و بررسی نمایند و مرجع مراجعات سایر زنان قرار گیرند.

۱۱-۳. حضور زن در سینما

زن اگر به آن شکلی در فیلم یا در نمایش ظاهر بشود که اگر در غیر فیلم یا نمایش ظاهر بشود حرام نیست، آنجا هم حرام نیست. یعنی خود بازی کردن در فیلم یا در نمایش نامه حرام نیست برای زن، منتها یک وقت هست که یک زن با یک شکلی ظاهر می‌شود یا با یک لحنی صحبت می‌کند، یا یک حرکاتی را انجام می‌دهد که آن حرکات شهوت‌انگیز است، خب این حرام است، هر جا باشد حرام است؛ بنابراین ظاهر شدنش در فیلم و در تئاتر هیچ اشکالی ندارد در صورتی که از موجبات اشکال خالی باشد (همان، ۶۲).

۱۱-۴. فعالیت‌های آموزشی و فرهنگی برای زنان

یکی از مسؤولیت‌های مهمی که زنان می‌توانند در آن نقش داشته باشند، مسؤولیت‌های فرهنگی، آموزشی و پرورشی است. اصلاح فرهنگ و آراستن جامعه به مسائل فرهنگی صحیح و غنی اسلامی را می‌توان اثرگذارترین بخش برای رسیدن یک جامعه به کمال به حساب آورد.

همواره کسانی وجود دارند که به دلایلی از تعالیم صحیح و راستین اسلام محروم‌اند و در صورتی که آگاهی‌بخشی‌های لازم صورت گیرد، عنصری فعال و مفید برای اسلام و جامعه اسلامی خواهند بود. ابزارهای این گونه آگاهی‌بخشی‌ها بسیار متنوع و گسترده می‌باشند و رسانه‌های مجازی و مکتوب و آموزش‌های حضوری و غیره را در بر می‌گیرند. کسب مهارت‌های لازم برای آشنا ساختن افراد با تعالیم اسلامی می‌تواند از جمله فعالیت‌های مؤثر زنان در

اجتماع تلقی گردد؛ کاری که از صدر اسلام زنانی عهده‌دار آن بوده‌اند و روایات ائمه هدی علیهم‌السلام را در حد توان خود نشر می‌دادند. در ادامه چند نمونه را مطرح و توضیحاتی ذیل آن مطرح خواهیم کرد:

باسواد و کتاب‌خوان کردن زنان: استفاده از شیوه‌های ابتکاری کتاب‌خوان کردن زنان در داخل خانه و فراهم کردن زمینه‌های تفکر و تعمق می‌تواند به عنوان جایگزینی مناسب برای افکار بیهوده‌ای که در اوقات فراغت به سراغ انسان‌ها می‌آیند و یا گفتن سخن‌های غیرلازم و بعضاً سخنانی که خشم الهی را به دنبال دارند، نظیر غیبت تلقی شوند.

آموزش روش‌های صحیح برخورد با همسر و فرزندان: روش‌های برخورد درست با همسر و فرزندان، روش‌های علمی است؛ چیزهایی است که با تجربه بشری روز به روز پیشرفت کرده و به مراحل خوبی رسیده‌است. باید روش‌هایی پیدا کنید که افرادی که می‌توانند، خانم‌ها را به این مسائل راهنمایی کنند (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۹۳).

عمق دادن به تحلیل سیاسی در زنان: زنان می‌توانند به گونه مؤثرتری در امور جامعه بیاندیشند و با ارائه خدمات ارزشمند و کارهای علمی به تحلیل‌های سیاسی بانوان عمق بخشند و بدین وسیله آثار منفی تبلیغات دشمن را تقلیل دهند.

تکان رسوبات فرهنگ قدیمی زن در جامعه: صحبت در زمینه مسائل روزانه تا حدی طبیعی است، اما مثل هر مسأله دیگری اگر از حد بگذرد آفات فراوانی را به دنبال خواهد داشت. متأسفانه مدت‌هاست این گونه مسائل بین زنان رایج است که باید با آنها مقابله شود. به عنوان مثال اگر اهمیت لحظه لحظه زندگی برای زنان روشن شده باشد دیگر اوقات گران‌بهای عمر خود را بر سر مسائل این‌چنینی سپری نخواهند کرد.

تلاش برای نشر دین و روحیه انتظار برای منجی جهان بشریت به مردم: آشنا کردن مردم جهان با حضرت صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و فراهم کردن اشتیاقی جهانی برای ظهور

ایشان و گسترش اسلام ناب محمدی ﷺ از جمله فعالیت‌های مفید در عصر غیبت است. زنان منتظر می‌توانند با افزایش آگاهی خود در مسائل دینی و تسلط خود بر سایر زبان‌های زنده جهان و استفاده از وسایل ارتباطی روزآمد ضمن پاسخ‌گویی به شبهاتی که معاندان در ذهن افراد ناآگاه به وجود می‌آورند، تشنگان معرفت را در سایر نقاط جهان از علم و معرفت حقیقی مطلع سازند.

۵-۱۱. آموزگاری و تعلیم و تربیت

شاید بتوان تأثیرگذارترین جنبه بر شخصیت فرد را مدرسه و دوران دانش‌آموزی دانست؛ چرا که لوح دل کودکان و نوجوانان در آنجا نقش می‌پذیرد و همین دانش‌آموزان هستند که متخصصان و مسؤولان جامعه فردا را می‌سازند، لذا پایه‌های فکری و ایمانی افراد را با دقت و ظرافت چیدن از مسائل بسیار مهمی است که ظرافت و لطافت زنانه می‌تواند در آن مؤثر واقع شود.

زنان اولین کسانی هستند که افتخار آموزگاری بشر را به عهده گرفتند و دامانشان کانون شکل‌گیری تمام فضیلت‌هاست؛ زیرا با عطف و صبر در برابر تربیت فرزندان، بهترین و سازنده‌ترین نقش تربیتی را به عهده دارند (طوسی، ۱۳۸۲، ۸). از این رو به خوبی می‌توانند با به کار بستن درایت و ذکاوت در عناوین فرهنگی و آموزشی مفید و مؤثر واقع شوند.

۶-۱۱. افزایش مهارت‌های رسانه‌ای

در این عصر که رسانه‌ها به طور گسترده و فراگیر در اختیار دشمنان اسلام است و از هر فرصتی برای تبلیغات منفی و مخرب استفاده می‌کنند، کسب مهارت‌های لازم در زمینه رسانه‌های مجازی و مکتوب و استفاده از آنها برای گسترش فرهنگ اصیل اسلام و مقابله با تبلیغات و فعالیت‌های دشمن و آگاهی بخشیدن به افراد تا حد امکان، از فعالیت‌های مفید و مؤثر اجتماعی می‌باشند.

مزیت خاصی که این‌گونه فعالیت‌ها برای زنان به همراه دارد این است که

می‌توان در محیط خانه و در فرصت‌های برنامه‌ریزی شده در کنار برنامه‌های خانواده انجام شوند. از جمله این مهارت‌ها می‌توان داستان‌نویسی، انیمیشن‌سازی، فیلم‌نامه‌نویسی و فعالیت سازماندهی شده در فضای مجازی در قالب‌های مختلف نظیر وب‌سایت‌ها و... را نام برد.

۷-۱۱. احراز مقامات عالیة حکومتی

زن می‌تواند مقامات عالیة حکومتی که مراجعین فراوان مرد دارد را احراز بکند، از هزاران مرد و مراجع پذیرایی حکیمانه کند و خواسته مشروع و به حقشان را که از آن مقام است توقع کند (خامنه‌ای، ۱۳۹۳، ج ۵، ۶۳).

۸-۱۱. نمایندگی مجلس شورای اسلامی

شأن اصلی مجلس قانون‌گذاری است و در آن بین زن و مرد هیچ تفاوتی ندارند و هر دو می‌توانند در مطالعه بر روی قوانین پیشنهادی و بررسی کارشناسی آنها و ارزیابی مفید بودن یا نبودن آنها و بالاخره تصویب آنها سهیم باشند. آن شأن دوم که تاریخ مجلس شورای اسلامی در این هشت سال پیش آورده، شأن سیاسی است؛ یعنی مجلس یک جایگاه سیاسی در جامعه ما دارد که این جایگاه سیاسی مسأله کم‌اهمیتی هم نیست.

رسالت اصلی خانم‌ها در مجلس، اصلاح خلأهایی است که بر اثر سنت‌های غلط در جامعه در رابطه با زن به وجود آمده، و به دلیل این که آنها به حکم زن بودن این مسائل را بهتر از مردها می‌فهمند، وظیفه دارند آن خلأها را در تدوین قانون پر کنند (همان، ۶۶).

نتیجه‌گیری

جوامع انسانی براساس بلندای هدف خود مسیری را می‌پیمایند. رسیدن به قله برای حکومت بدون پذیرش و همراهی مردم محقق نخواهد شد. به همین دلیل

بعد از گذشت بیش از هزار سال از غیبت منجی عالم بشریت، هنوز شرایط ظهور حضرت مهیا نشده است. زنان حدود نیمی از جامعه را تشکیل می‌دهند. این نیمه نقش بسیار تعیین کننده‌ای در جهت‌گیری نیم دیگر جامعه ایفا می‌کند. علاوه بر این برخی مسائل هستند که حضور زنان در آن - به دلیل تفاوت خصیصه‌های دو جنس - مؤثرتر از حضور مردان است. بنابراین ضرورت حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی و لزوم همراهی ایشان با حق غیر قابل انکار است. اما این حضور با دقت‌ها و ظرافت‌هایی همراه است که رعایت نکردن و در نظر نگرفتن این دقایق و ظرافت‌ها می‌تواند یک حضور مؤثر را به یک حضور مخرب تبدیل نماید و به جای رشد انسان و جامعه، تخریب آرمان‌ها و در نتیجه افول جامعه را در پی داشته باشد.

تأسی به زنان بزرگی که در طول تاریخ توانسته‌اند رضای خدا و ولی او را جلب نمایند و به درجات رفیع انسانیت نائل شدند می‌تواند در تعیین وظایف و شرایط حضور اجتماعی زنان بسیار مفید و مؤثر باشد. الگوها مسیر حرکت انسان به سوی حق را روشن می‌کنند و به طور قطع حرکت در مسیر روشن، برای انسانی که در دنیای کوتاهی ساکن است که هیچ از زمان رحیلش نمی‌داند نعمتی بس گران‌بهاست که باید آن را قدر دانست.

برای مؤثر واقع شدن حضور در اجتماع از یک‌سو وظایف فردی وجود دارند که لزوماً اختصاصی به زنان ندارند و همه کسانی که از فعالیت‌هایشان رضای حق را می‌جویند باید به آنها پای‌بند باشند. از سوی دیگر برای هر جنس به طور خاص شرایطی وجود دارد. به طور مثال وظیفه اصلی زنان ایجاب می‌کند که حضور اجتماعی زن هیچ‌خنده‌ای به محیط خانواده وارد نکند. علاوه بر این، حضور زنان در صورتی مؤثر خواهد بود که با رعایت کامل عفاف و حجاب و رعایت سایر شرایطی که در مقاله به طور کامل توضیح داده شده همراه باشد. اگر جامعه‌ای از همراهی زنان مؤمن و انقلابی برخوردار باشد، فوایدی را به

دنبال خواهد داشت که می‌توان به سرعت یافتن فرایند سازندگی در اثر افزایش نیروی انسانی اشاره کرد. از طرف دیگر این حضور رویکرد اسلام راستین را در مورد زن به جهانیان نشان خواهد داد و توطئه دشمنان برای اسلام‌هراسی را با شکست روبه‌رو خواهد ساخت.

زن و مردان باید با رعایت پیش‌نیازها^۱ و شرایط حضور مؤثر، وظایف خود را برای آماده‌سازی جامعه انجام دهند و جسم و جان خود را لایق آن جامعه آرمانی نمایند تا شرایط تحقق ظهور هر چه سریع‌تر فراهم شده و غربت هزار ساله نجات‌بخش عالم بشریت پایان یابد.

پی‌نوشت

۱. که در بخش وظایف فردی به آنها اشاره شد.

منابع و مآخذ

۱. ابن ابی زینب، محمد بن ابراهیم (۱۳۹۷ق)، *الغیبة للنعمانی*، مصحح: علی اکبر غفاری، تهران، نشر صدوق.
۲. ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۸۱)، *ثواب الأعمال*، ترجمه محمد علی مجاهدی، قم، انتشارات سرور.
۳. ----- (۱۳۹۵ق)، *کمال الدین و تمام النعمه*، ترجمه علی اکبر غفاری، تهران، اسلامیه.
۴. اربلی، علی بن عیسی (بی‌تا)، *کشف الغمّة فی معرفة الائمة*، بیروت، دارالأضواء.
۵. پاینده، ابوالقاسم (مترجم) (۱۳۸۲)، *نهج الفصاحه*، تهران، دنیای دانش.
۶. تمیمی آمدی، عبدالواحد (۱۴۱۰ق)، *غرر الحکم و درر الکلم*، تصحیح: سید مهدی رجائی، قم، انتشارات دارالکتب الاسلامی.
۷. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۶۹)، *زن درآئینه جلال و جمال*، قم، مرکز نشر رجاء.
۸. خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳)، *نقش و رسالت زن (بیانات مقام معظم رهبری)*، گردآوری: امیر حسین بانکی‌پور فرد، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی.
۹. سید رضی (۱۳۸۸)، *نهج البلاغه*، ترجمه محمد دشتی، تهران، نشر پیام عدالت.
۱۰. شیرودی، مرتضی (۱۳۸۶)، *جهانی‌سازی در عرصه فرهنگ و سیاست*، قم، زمزم هدایت.
۱۱. صدوق، ابی جعفر (۱۴۰۴ق)، *عیون أخبار الرضا علیه السلام*، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات.
۱۲. طباطبایی، سید محمد حسین (۱۳۷۴)، *ترجمه تفسیر المیزان*، ترجمه محمد باقر موسوی

- همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۱۳. طبرسی، ابی منصور (۱۳۸۶)، *الإحتجاج*، نجف اشرف، النعمان.
۱۴. طبری آملی صغیر، محمد بن جریر بن رستم (۱۴۱۳ق)، *دلائل الإمامه*، قم، بعثت.
۱۵. طبسی، نجم الدین (۱۳۸۰)، *چشم اندازی به حکومت مهدی علیه السلام*، قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه.
۱۶. طبسی، نجم الدین (۱۳۸۲)، *زنان در حکومت امام زمان*، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام.
۱۷. طوسی، محمد بن الحسن (۱۴۱۵ق)، *رجال*، قم، انتشارات جامعه مدرسین.
۱۸. عنایتی، فاطمه (۱۳۸۶)، «رجعت زنان»، *انتظار موعود*، شماره ۲۲، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام.
۱۹. کورانی، شیخ علی (۱۴۱۱ق)، *معجم الاحادیث الامام المهدی علیه السلام*، قم، انتشارات مؤسسه المعارف الاسلامیه.
۲۰. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی (۱۳۶۲)، *بحار الانوار*، بیروت، مؤسسه الوفاء.
۲۱. محلاتی، ذیح الله (۱۳۸۲)، *ریاحین الشریعه*، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
۲۲. هاشمی، ریحانه (۱۳۸۶)، «نقش زن در زمینه سازی ظهور»، *انتظار موعود*، شماره ۲۲، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود علیه السلام.